

Streszczenie rozprawy doktorskiej

„Unijna regulacja przekazywania danych osobowych do państw trzecich: pomiędzy podejściem terytorialnym a organizacyjnym”

Damian Karwala

Tematem rozprawy są prawne zagadnienia związane z operacjami komercyjnego przekazywania danych osobowych do państw trzecich, czyli poza terytorium Unii Europejskiej oraz szerzej – Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Problematyka ta stanowi istotną część unijnej regulacji procesów przetwarzania i ochrony danych osobowych. Przeprowadzona analiza koncentruje się wokół przepisów prawa unijnego, tj. dyrektywy 95/46/WE w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych oraz swobodnego przepływu tych danych (Dz.Urz. WE L nr 281, s. 31) oraz rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i swobodnym przepływem takich danych (Dz.Urz. UE L nr 119, s. 1).

Analiza unijnej (ochronnej) regulacji transgranicznego przekazywania danych osobowych została przedstawiona w ujęciu nowatorskim, w oparciu o podstawowy podział, jaki występuje w zakresie podejścia do tej problematyki w skali świata, tj. z uwzględnieniem podziału na tzw. podejście terytorialne (ang. *territorial-based approach*) oraz tzw. podejście organizacyjne (ang. *organizational-based approach*). Pierwsze z nich koncentruje się na czynniku geograficznym oraz na porównaniu standardu ochrony danych osobowych w poszczególnych państwach i uzależnia dopuszczalność transferu danych od spełnienia przez państwo docelowe określonego (np. „adekwatnego”) poziomu ochrony danych. Drugie z podejść uwypukla specyfikę przekazywania danych pomiędzy określonymi podmiotami, organizacjami (stąd określane jest ono mianem organizacyjnego). W ramach instrumentów prawnych właściwych dla podejścia organizacyjnego nie wykazuje kluczowego znaczenia poziom ochrony występujący na określonym terytorium, lecz relacje zachodzące pomiędzy podmiotami przekazującymi (eksporterami danych) i odbierającymi dane osobowe (importerami danych), w szczególności relacje umowne.

Rozprawa składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów merytorycznych oraz zakończenia. Rozdział pierwszy ma charakter wprowadzający, koncentruje się on na przyczynach przyjmowania regulacji ochronnych w zakresie ponadgranicznych transferów danych. W rozdziale tym wyjaśniona została również istota podejścia terytorialnego oraz podejścia organizacyjnego. Kolejną część rozdziału pierwszego pracy wypełniają uwagi historyczne, pozwalające na przedstawienie szerszego kontekstu dla znajdującej się w centrum zainteresowania regulacji unijnej (wcześniej – wspólnotowej).

W rozdziale drugim podjęto próbę zdefiniowania kluczowych dla unijnej regulacji transferowej pojęć, w szczególności takich jak „państwo trzecie” oraz „przekazywanie danych

osobowych do państwa trzeciego”. W odrębnych podrozdziałach uwagę skoncentrowano na istotnych dla praktyki instytucjach, takich jak: tranzyt danych osobowych przez państwo trzecie, tzw. reeksport (zwrotne przekazywanie) danych osobowych oraz operacje tzw. transferów dalszych (ang. *onward transfers*). W rozdziale drugim analizie poddana została również problematyka związana z zakresem podmiotowym stosowania unijnej regulacji ochronnej. W ostatnim z podrozdziałów poruszona została również istotna dla praktyki kwestia kwalifikacji operacji przekazywania danych osobowych do państw trzecich jako operacji przetwarzania danych oraz wynikające z tego konsekwencje.

Rozdział trzeci rozprawy poświęcony został podejściu terytorialnemu, występującemu jako zasada regulacji wprowadzonej w dyrektywie 95/46/WE (art. 25 dyrektywy). Zasadniczy fragment rozdziału trzeciego koncentruje się na analizie konstrukcji adekwatności ochrony danych w państwie trzecim, w tym na próbie zdefiniowania oraz uchwycenia charakteru prawnego warunku adekwatnej ochrony. W tym celu przedstawione zostały w poszczególnych podrozdziałach kryteria oceny adekwatności ochrony (w tym zasady materialnoprawne oraz proceduralne), jak również wykorzystywane w tym zakresie metodologie przeprowadzania przedmiotowej oceny: metodologia oceny skonkretyzowanej organu brytyjskiego oraz model oceny abstrakcyjnej stosowany przez Grupę Roboczą Art. 29 dyrektywy. W rozdziale trzecim analizie poddano również decyzje Komisji Europejskiej w sprawie adekwatności państw trzecich (ang. *adequacy findings*), jako podstawowy instrument właściwy dla podejścia terytorialnego. W rozdziale tym poddany został również analizie – pomimo stwierdzenia nieważności decyzji stanowiącej podstawę jego funkcjonowania – program tzw. Bezpiecznej Przystani, jako przykład szczególnie interesującego z punktu widzenia przeprowadzonych badań rozwiązania „hybrydowego”, łączącego elementy właściwe dla podejścia terytorialnego oraz organizacyjnego.

W rozdziale czwartym scharakteryzowane zostały instrumenty właściwe dla podejścia organizacyjnego, w szczególności te, które znajdują swe umocowanie w przepisach dyrektywy 95/46/WE, na gruncie jej art. 26 ust. 2, wprowadzającego konstrukcję „odpowiednich zabezpieczeń”, jako podstawy przekazywania danych osobowych do państw trzecich. Przyjęta w tym zakresie struktura pracy pozwala na ukazanie sposobu, w jaki doszło do uzupełnienia regulacji art. 25 dyrektywy 95/46/WE, właściwej podejściu terytorialnemu, o rozwiązania charakterystyczne dla podejścia organizacyjnego. Istotna część rozdziału czwartego poświęcona jest analizie umów transferowych, ze szczególnym uwzględnieniem tzw. modelowych klauzul umownych (ang. *model contractual clauses*). Odrębne rozważania poświęcone zostały wiążącym regułom korporacyjnym (ang. *binding corporate rules*), stanowiącym instrument nie przewidziany w przepisach dyrektywy 95/46/WE, lecz wykształcony w praktyce, z kluczowym udziałem Grupy Roboczej Art. 29. Prowadzona w tym zakresie analiza pozwoliła na wskazanie elementów właściwych dla podejścia organizacyjnego (ale również dla podejścia terytorialnego), w kontekście poszczególnych, analizowanych w tym rozdziale instrumentów transferowych. W ostatnim z podrozdziałów omówione zostały wyjątki od zakazu transferu danych, określone w art. 26 ust. 1 dyrektywy 95/46/WE. Zastosowana w odniesieniu do tychże wyjątków metoda regulacji opartej na ryzyku (z ang. *risk-based regulation*) pozwoliła na zaliczenie ich do grupy instrumentów właściwych dla podejścia organizacyjnego, choć nie typowych dla niego, jako iż nie

wymagają one od organizacji przekazujących dane podejmowania żadnych szczególnych środków.

Rozdział piąty poświęcony został reformie unijnego prawa w zakresie międzynarodowych transferów danych osobowych. Przedstawiono w nim przebieg prac nad unijnym ogólnym rozporządzeniem o ochronie danych, ze szczególnym uwzględnieniem tych rozwiązań i instytucji, które poddawano krytyce. Zasadnicza część rozdziału poświęcona została analizie przyjętych na gruncie rozporządzenia 2016/679 rozwiązań, z wyodrębnieniem mechanizmów transferowych właściwych dla podejścia terytorialnego oraz dla podejścia organizacyjnego. W odrębnym podrozdziale szczegółowej analizie poddano wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE w sprawie Maximillian Schrems przeciwko Data Protection Commissioner, wraz z wynikającymi z tego rozstrzygnięcia skutkami, w tym związanymi z wprowadzeniem programu „Tarcza Prywatności UE-USA”, który zastąpił program Bezpiecznej Przystani. Ten ostatni, niezwykle istotny wątek pozwala na ukazanie w sposób całościowy zmian zachodzących w unijnej transferowej regulacji ochronnej.

Przeprowadzona analiza pozwoliła na wykazanie słuszności zasadniczej tezy rozprawy, zgodnie z którą podejście terytorialne oraz związana z nim ocena adekwatności państw trzecich, powinny zostać utrzymane w unijnej transferowej regulacji ochronnej. Dodatkowo, utrzymane, a także odpowiednio wzmocnione i rozbudowane powinny zostać te mechanizmy transferowe, które wywodzą się z podejścia organizacyjnego. Pierwszą część broniącej tezy uzasadnia to, że instrumenty właściwe dla podejścia terytorialnego pozwalają na pełniejszą realizację celów leżących u podstaw unijnej regulacji w zakresie ochrony danych osobowych, najpełniej wydają się też one odpowiadać europejskiej kulturze prawnej i podejściu do zagadnienia ochrony danych osobowych. Szczególnie dobrze widoczne jest to w rozstrzygnięciu TSUE w sprawie M. Schrems, gdzie podkreślono rolę ochrony danych osobowych jako prawa podstawowego w UE. Drugi z elementów zasadniczej tezy rozprawy, przemawiający za utrzymaniem, wzmocnieniem i rozbudowaniem mechanizmów właściwych dla podejścia organizacyjnego związany jest z atrakcyjnością tychże mechanizmów. Pozwalają one bowiem niwelować słabości rozwiązań właściwych dla podejścia terytorialnego, poprzez m.in. większe dostosowanie do współcześnie panujących realiów gospodarczych oraz technologicznych. Mechanizmy te pozostają również zdecydowanie bliższe „duchowi czasów” w zakresie unijnej regulacji dotyczącej ochrony danych, która w większym zakresie kładzie nacisk na uwzględniania poziomu ryzyka, a więc okoliczności konkretnych stanów faktycznych. Postulowane w pracy uzupełnienie dotychczas stosowanych instrumentów transferowych o elementy właściwe dla zasady rozliczalności (ang. *accountability*) pozwala na dodatkowe wzmocnienie znaczenia mechanizmów wywodzących się z podejścia organizacyjnego.